

раховувати, утримувати та сплачувати податок, передбачений розділом IV Податкового кодексу, до бюджету від імені та за рахунок фізичної особи з доходів, що виплачуються такій особі, вести податковий облік, подавати податкову звітність податковим органам та нести відповідальність за порушення його норм [3, ст. 14].

Йдеться про специфічного суб'єкта, якому не лише делегується право-обов'язок, а і який має можливості його реалізувати. З одного боку, податковий представник (а в нашому випадку – податковий агент) має: а) право утримати кошти у платника податку; б) можливість утримати такі кошти; в) виконати податковий обов'язок платника, а не власний. З іншого боку, податковий представник зобов'язаний реалізувати всі ці дії в інтересах публічного суб'єкта (держави чи територіальної громади – залежно від того, хто є отримувачем коштів). Саме тому інші обов'язки податкового агента та платника податку на доходи фізичних осіб приватний нотаріус виконує за основним місцем обліку. Таким чином, інформація про видачу свідоцтв про право на спадщину та/або посвідчення договорів дарування подається нотаріусом до податкового органу за місцем розташування робочого місця.

Агентські функції при справлянні такими особами податку на доходи передбачають і окремі виключення. Під час виплати суб'єктами господарювання – податковими агентами фізичним особам, які провадять незалежну професійну діяльність, доходів, безпосередньо пов'язаних з такою діяльністю, податок на доходи у джерела виплати не утримується. Відбувається це в разі подання такою фізичною особою копії довідки про взяття її на податковий облік як фізичної особи, яка провадить незалежну професійну діяльність [3, ст. 178]. Знов-таки хотілося б звернути увагу на межу публічного та приватно-правового регулювання. Якщо це правило беззаперечно відноситься до відносин суто публічних (якими безумовно є податкові), то воно не застосовується в разі нарахування (виплати) доходу за виконання певної роботи та/або надання послуги згідно з цивільно-правовим договором. В цій ситуації виникають трудові відносини, а сторони договору можуть бути прирівняні до працівника чи роботодавця, що не є предметом податково-правового регулювання. Таким чином, якщо фізична особа, яка здійснює незалежну професійну діяльність подає податковому агенту копію довідки про взяття її на податковий облік як такого суб'єкта, то при виплаті доходу податковий агент не утримує з неї податок на доходи фізичних осіб. В цьому випадку така самозайнята особа включає цей дохід до річної податкової декларації та самостійно нараховує і сплачує податок.

Треба враховувати особливості підстав відповідальності. Справа в тому, що нотаріус посвідчує відповідний договір купівлі-продажу (міни) нерухомого та/або рухомого майна між фізичними особами за наявності оціночної вартості такого майна та документа про сплату податку до бюджету стороною (сторонами) договору [3, ст. 171]. При цьому особою, відповідальною за нарахування, утримання та сплату (перерахування) такого податку є платник податку – фізична особа. Сума податку самостійно ви-

значається та сплачується особою, яка продає бо обмінює з іншою фізичною особою нерухомість [3, п. 172.5 ст. 172]. Виходячи з цього, і відповідальність за несплату такого податку залишається на самому платнику.

Список використаної літератури:

1. Жернаков М.В. Правове регулювання представництва у сфері оподаткування: Монографія/ М.В. Жернаков. – Х.: Право, 2006. – 144 с.
2. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України: в 3 т. / кол. авторів [заг. редакція М.Я. Азарова]. – 2-ге вид., доп. та перероб. – К.: Міністерство фінансів України, ДННУ “Академія фінансового управління”, Національний університет ДПС України, 2011. – 742 с.;
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010, № 2755-VI // Голос України. – 2010. – №229 – 230.
4. Про систему оподаткування в Україні: Закон України від Закон від 25.06.1991 № 1251-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – N 39. – Ст.510.

І.В. Ігнатенко

аспірант
Національний університет “Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого”, м. Харків

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ІНТЕРЕСУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОНУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ

Зонування земель в умовах ринку зорієнтоване на демократизацію процесу досягнення балансу інтересів власників (користувачів) землі, підприємців та територіальної громади як головних суб'єктів ринкової економіки. Як відомо, містобудівні рішення повинні прийматися відкрито, щоб у будь-якого суб'єкта правовідносин була можливість своєчасно подати апеляцію і вирішити той чи інший конфлікт у досудовому порядку. Такий підхід істотно впливає на зниження рівня коруптованості.

Першочерговим суб'єктом публічного інтересу виступають жителі (населення) відповідного населеного пункту. Приватні інтереси, пов'язані з наявністю майнових прав на землю та інтересами в її використанні з метою задоволення особистих потреб, мають бути збалансовані з публічними інтересами всієї спільноти, яка проживає на певній території.

Органи місцевого самоврядування повинні обов'язково враховувати державні, громадські і приватні інтереси під час планування, забудови та іншого використання територій, а також активно залучати громадськість в процес розроблення, погодження, затвердження та реалізації проектних рішень. Адже, один з важливих елементів реалізації права громадян на сприятливе середовище життєдіяльності – участь громадян та їх об'єднань в управлінні використанні земель поселень, в тому числі в сфері зонування земель. На сьогодні це питання регулюється низкою нормативних актів. Так, у відповідності зі ст. 5 Закону України “Про основи містобудування” громадяни України та їх об'єднання мають право на обговорення містобудівної документації, проектів окремих об'єктів, вносити відповідні пропозиції до державних органів, органів місцевого та регіонального самоврядування, підприємств, установ і організацій.

Необхідність узгодження Україною національного законодавства з нормами міжнародного права, зокрема з нормами Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція), згоду на обов'язковість якої надано Верховною Радою України і яка за частиною першою статті 9 Конституції України є частиною національного законодавства України, створили основу для внесення змін до Закону України "Про планування і забудову територій". Зокрема, у Законі України "Про планування та забудову територій" з'явився новий розділ IV-1 "Порядок врахування громадських і приватних інтересів при плануванні і забудові територій". Даний розділ детально описував процедуру громадського обговорення проектів містобудівної документації та місцевих правил забудови.

Однак, хоча раніше діючий Закон України "Про планування та забудову територій" передбачав оприлюднення затвердженої містобудівної документації, проте відсутність установлених термінів та механізмів даного оприлюднення робило відповідну норму значною мірою декларативною.

Важливо звернути увагу, що чинний Закон України "Про регулювання містобудівної діяльності" такого окремого розділу не містить. Даний закон практично повністю усунув громадськість від впливу на планування та забудову поселень, а особливо на вирішення питання щодо розміщення певного будівництва на території поселення чи в безпосередній близькості до нього. За законом (ст. 21) громадським слуханням підлягають лише розроблені в установленому порядку проекти містобудівної документації на місцевому рівні: генеральні плани населених пунктів, плани зонування територій, детальні плани територій. Затвердження на місцевому рівні містобудівної документації без проведення громадських слухань щодо проектів такої документації забороняється. Однак в подальшому громадськість взагалі виключається з обговорення питань розміщення об'єктів містобудування проблемного об'єкта.

Для порівняння наведемо ст. 30-2 раніше діючого Закону України "Про планування і забудову територій" – громадському обговоренню підлягали схеми планування територій адміністративно-територіальних одиниць, їх окремих частин; генеральних планів населених пунктів; детальних планів територій; проектів забудови територій; містобудівного обґрунтування розміщення об'єктів містобудування. Варто звернути увагу на вилучення у новому Законі зі сфери обговорення на громадських слуханнях такого важливого питання, як містобудівного обґрунтування розміщення об'єктів містобудування. При буквальному тлумаченні цієї норми виходить, що тепер предметом громадських слухань не може бути будівництво окремих конкретних об'єктів. Лишається сподіватись, що подібне будівництво можна буде розглянути у межах генеральних планів населених пунктів, планів зонування територій, детальні планів територій.

Як відомо, після громадських слухань до справи береться погоджувальна комісія. У разі неспроможності погоджувальної комісії врегулювати спірні питання між сторонами остаточне рішення приймає відповідний

орган місцевого самоврядування. Урегульовані погоджувальною комісією спірні питання між сторонами або прийняті відповідним органом місцевого самоврядування рішення є підставою для внесення змін до проекту відповідної документації. Характерно, що новий Закон вже не передбачає можливості судового розгляду конфлікту, на відміну від положень ст. 30-6 Закону України "Про планування і забудову територій", який втратив чинність. За новим Законом остаточним є рішення органу місцевого самоврядування. А отже виключена ще одна із гарантій врахування інтересів громадськості.

Крім того, необхідно відзначити ще одну проблему у сфері містобудівної діяльності, тісно пов'язану з розвитком земельних відносин. Вона полягає в тому, що розробка більшості видів містобудівної документації в обов'язковому порядку повинна проходити публічні слухання. Однак правове значення результатів таких публічних слухань не встановлене. З одного боку, рекомендаційний характер процедури публічних слухань виправданий. З іншого – відсутність юридичної обов'язковості рішень громадськості для органів публічної влади з питань регулювання землекористування та забудови спричиняє зниження активності населення у вирішенні цих питань у правових формах і викликає стихійне невдоволення громадян. Виходячи з того, що органи публічної влади існують для обслуговування інтересів населення, а не навпаки, необхідно виявити критерії обов'язковості результатів публічних слухань для органів публічної влади, якими слід керуватися при отриманні результатів таких слухань із земельних, екологічних і містобудівних питань.

Водночас у Законі України "Про регулювання містобудівної діяльності" передбачено щонайменше дві прогресивні новели щодо забезпечення доступності для громадян генеральних планів та планів зонування території. По-перше, передбачено обов'язок органів місцевого самоврядування їх оприлюднювати шляхом розміщення на веб-сайті органу місцевого самоврядування та в місцевих періодичних друкованих засобах масової інформації, а також у загальнодоступному місці у приміщенні такого органу. По-друге, встановлений поділ генерального плану на дві частини: відкриту – для громадськості та втаємничену.

І хоча ухвалення нових, більш прогресивних законів є важливим, проте це не є гарантією їх автоматичної реалізації. Так, Закон України "Про регулювання містобудівної діяльності" не визначає ані основних складових генерального плану та їх змісту, ані змісту та обсягу втаємниченої частини генерального плану, ані принципів, на основі яких відбувається розподіл матеріалів між відкритою та закритою для громадськості частинами генерального плану. Це створює передумови для виникнення ситуації, за якої переважна кількість матеріалів генерального плану опиниться в частині, доступ громадськості до якої буде забороненим. Отже, можемо констатувати, що норми Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності" не вирішують проблеми доступності для громадськості генера-

льних планів, зокрема, міських населених пунктів України та їх складової – планів зонування території.

Викладене дає можливість зробити висновок про необхідність розроблення і прийняття Закону України “Про участь громадян та їх об’єднань у прийнятті рішень у сфері містобудівної діяльності”. У законі слід врегулювати чіткий порядок участі населення в прийнятті рішень в галузі містобудування; удосконалити форми участі громадян у цій сфері, в тому числі проведення незалежних експертиз; визначити зміст права на інформацію про стан середовища життєдіяльності та її передбачувані зміни, встановити заходи відповідальності за неподання такої інформації, її несвоєчасне надання, надання неповної чи недостовірної інформації щодо посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, а також комерційних і некомерційних юридичних осіб. Громада повинна отримати не декларативну, а реальну спроможність вирішувати питання місцевого значення.

М.Д. Казацька

аспірант

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК: ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ ОЗНАКИ

Акцизний податок є яскравим прикладом непрямих податків. Більше того, саме акцизи з’явилися в якості перших непрямих податків і довгий час фактично залишалися єдиними. Тим не менш, зміст поняття “акцизи” (“акцизний податок”, “акцизний збір”) на сучасному етапі певними чином змінився.

Так І.І. Янжул зазначав, що під акцизами розуміється такий непрямий податок, який справляється з предметів внутрішнього виробництва [5, с. 435]. У сучасній науці акцизний податок зазвичай визначається як непрямий податок на споживання, яким обкладаються специфічні групи товарів як на етапі виробництва, так і при ввезенні таких товарів на митну територію держави. Водночас навіть таке визначення не можна назвати загальноприйнятим і в різних державах поняттю “акциз” (“акцизний податок”, “акцизний збір”) можуть надаватися різні значення як на рівні правової доктрини, так і на рівні законодавства.

Як зазначає американський професор Джон Ф. Дью, на відміну від більшості видів податків, акцизні податки, в своїй сучасній формі, чітко не відмежовані від інших податків. Як вказує професор, традиційна Британська концепція акцизів, що до сих пір є прийнятною в багатьох країнах Британської Співдружності, була чітко сформульована: акцизний податок був платежем з виробництва ніж з продажу, що справлявся тільки з економічної діяльності всередині країни та тільки щодо товарів, а не послуг, за специфічними ставками, з кількісним контролем. Сучасна концепція акцизу, однак, є значно ширшою, особливо в країнах, що не входять до Співдружності. Базовою характеристикою є застосування щодо специфічних

товарів або груп товарів. Податок може застосовуватися або як щодо виробництва, так і щодо продажу, як щодо внутрішньої продукції так і щодо імпортової, із специфічними або адвалерними ставками, із фізичним контролем (звичайно до алкогольних та тютюнових виробів) або рахунковим контролем [6, с. 1].

СіджбренКносен серед визначальних ознак акцизного оподаткування визначає вибірковість області обкладання, дискримінація в призначенні, та часто певна форма кількісного вимірювання при визначенні податкового обов’язку. При цьому, аналізуючи різні підходи до визначення поняття “акциз”, вчений приходить висновку, що акцизні системи включають всі вибіркові податки та пов’язані збори і платежі на тютюнові вироби, алкоголь, азартні ігри, забруднення, управління транспортним засобом та інші специфічні товари, послуги та види діяльності [7, с. 2].

Організація Європейського економічного співробітництва визначила, що акцизні платежі складаються зі спеціальних податків, що справляються з певних видів товарів, як правило з алкогольних напоїв, тютюнових виробів та палива; вони можуть справлятися на будь-якій стадії виробництва або розповсюдження та зазвичай їх розмір визначається відповідно до ваги або концентрації або кількості товару [8, с. 189].

Податковий кодекс України визначає акцизний податок як непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених цим Кодексом як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції).

Як вбачається, таке визначення відображає основну характеристику акцизного податку як податку на споживання, що також спостерігається в законодавстві Європейського Союзу. Так з положень Директиви Ради ЄС 2008/118/ЕС від 16 грудня 2008 р. щодо основних умов справляння акцизного збору та відкриття Директиви 92/12/ЕЕС прямо впливає, що акцизний збір є непрямим податком на споживання певних товарів (пункти 4, 9 преамбули, ст. 1 Директиви).

Ще однією ознакою акцизного податку, що прямо впливає з його визначення в Податковому кодексі України, є включення цього податку до ціни підакцизних товарів. Однак такий підхід до характеристики непрямих податків є неоднозначним та вже давно критикується науковцями, оскільки, говорячи взагалі, будь-який податок так чи інакше входить до ціни товару. Однак особливістю непрямих податків є те, що вони включаються до ціни товарів як окремий елемент, в якості надбавки.

На некоректність акценту на тому, що акцизний податок включається до ціни підакцизних товарів (продукції) вказує і М.П. Кучерявенко. На його думку, така конструкція характерна для будь-якого податку, і зовсім не обов’язково розглядати це як особливість, властиву акцизному оподаткуванню. Принципово важливим, на думку науковця, при визначенні акцизного податку звернути увагу саме на участь його у формуванні ціни реалізації товарів (продукції) [4, с. 359].

Власне це є головною ознакою усіх непрямих податків. Відповідно до вимог законодавства непрямі податки включаються до ціни товарів (по-